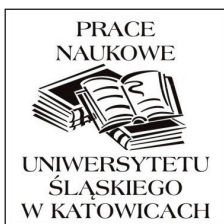

ŚREDNIOWIECZE
Polskie i Powszechne

Tom 3 (7)

NR 2906

ŚREDNIOWIECZE Polskie i Pomorskie

Tom 3 (7)

pod redakcją
Jerzego Sperki i Bożeny Czwojdrak

Wydawnictwo
Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2011

Redaktor serii: Historia
Sylwester Fertacz

Recenzent
Jan Wroniszewski

Publikacja będzie dostępna — po wyczerpaniu nakładu — w wersji internetowej:

Central and Eastern European Online Library
www.cceol.com

Śląska Biblioteka Cyfrowa
www.sbc.org.pl

Treść

Wstęp (<i>Jerzy Sperka, Bożena Czwojdrak</i>)	7
Wykaz skrótów instytucji, czasopism, publikacji, serii wydawniczych i wydawnictw źródłowych	9
<i>Krzysztof Nowak</i> : Śląskie elity wobec zachodnioeuropejskich wzorców kulturowych w XIII wieku	15
<i>Marek Smoliński</i> : Między dwoma organizmami państwowymi — biskup kamieński Herman von Gleichen i jego stosunki z książętami Pomorza Zachodniego oraz margrabiami brandenburskimi	25
<i>Błażej Śliwiński</i> : Na pograniczu domu ojca, narzeczonego i męża. O problemie opuszczenia Wielkopolski przez Ryksę, córkę króla Przemysła II	45
<i>Marta Żuk</i> : Володислав Опольський в оцінці М. Грушевського	54
<i>Marek L. Wójcik</i> : Śląskie baktriany. Próba interpretacji symboliki wielbłąda w heraldyce rycerstwa śląskiego na przykładzie czternastowiecznych pieczęci rodzin von Exau i von Grebelwitz	66
<i>Jan Tęgowski</i> : Piastowie i Giedyminowicze. Dzieje wzajemnych stosunków w średniowieczu	77
<i>Sobiesław Szybkowski</i> : Elita ziemi dobrzyńskiej na przełomie XIV i XV wieku. Między zakonem krzyżackim a Królestwem Polskim	87
<i>Janusz Szyszka</i> : Kształtowanie się podziałów terytorialnych Rusi Czerwonej na przykładzie ziemi lwowskiej	120
<i>Stanisław A. Sroka</i> : Bardiów — ośrodek kultury intelektualnej w późnym średniowieczu	141
<i>Beata Możejko</i> : Odległe pogranicze. Stanowisko stanów Prus Królewskich, a zwłaszcza Gdańska, wobec problemu zagrożenia tureckiego w latach 1485—1488	151

<i>Bogdana Petryszak: Кар’єри публічних нотаріїв у Львові XV—XVI ст.</i> . . .	171
<i>Małgorzata Kołacz-Chmiel: Elity chłopskie w Polsce w XV—XVI wieku. (Rodziny Bąków-Tomczyków i Zegadłów w podlubelskiej wsi Konopnica)</i> . . .	186
<i>Maciej Kordas: Z badań nad elitami małomiasteczkowymi w Polsce XV—XVI wieku. (Rajcy i ławnicy miasta Kamionki w ziemi lubelskiej)</i>	205
<i>Grzegorz Jawor: Elity osad prawa wołoskiego na Rusi Czerwonej. Przemiany i trwanie (na przykładzie wsi Lubycza w województwie bełskim od XV do połowy XIX wieku)</i>	227

Wstęp

Kolejny tom „Średniowiecza Polskiego i Powszechnego”, publikacji Zakładu Historii Średniowiecznej Instytutu Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, tym razem jest plonem międzynarodowej konferencji pt. „Pogranicza Europy Środkowo-Wschodniej — ludzie pogranicza i elity regionalne”, zorganizowanej przez Instytut w dniach 7—9 grudnia 2009 roku w Katowicach i Ustroniu. Wygłoszone wtedy przez polskich i ukraińskich badaczy referaty w panelu średniowieczno-nowożytnym stały się podstawą artykułów, znacznie rozbudowanych i nierzadko zmienionych, drukowanych w niniejszym tomie.

Publikację otwiera artykuł Krzysztofa Nowaka (Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego), który zaprezentował przemiany kulturowe śląskich elit w XIII wieku, wynikające z recepcji zachodnioeuropejskich wzorów. Z tematyką śląską wiąże się także tekst Marka L. Wójcika (Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego), który omówił symbolikę wielbłąda w tamtejszej heraldyce rycerskiej w XIV wieku, wpisując się tym samym w modny ostatnio nurt badań nad komunikacją obrazową.

Z kolei Marek Smoliński (Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego) przedstawił relacje polityczne między tronem książęcym a biskupim na przykładzie stosunków biskupa kamieńskiego Hermana von Gleichen (zm. 1289) z książętami pomorskimi i margrabiami brandenburskimi. Błażej Śliwiński (Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego) natomiast podjął ciekawe zagadnienie dotyczące problemu polityki małżeńskiej w rodzinach monarszych, zajmując się losami Ryksy, córki króla Przemysła II. W nurcie badań politycznych pozostają też artykuły Beaty Możejko (Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego) i Jana Tęgowskiego (Instytut Historii Uniwersytetu Białostockiego). W pierwszym omówiono postawę elit Prus Królewskich wobec zagrożenia tureckiego w latach 1485—1488 (była zachowawcza w stosunku do zapatrywań dworu królewskiego, a wynikało to przede wszystkim z odmienności tej

pomorskiej prowincji mającej na uwadze przede wszystkim swoje partykularne interesy). Drugi tekst prezentuje zaś kontakty między Giedyminowiczami a Piastami w średniowieczu.

Artykuł Sobiesława Szybkowskiego (Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego) jest z kolei szczegółowym omówieniem elity ziemi dobrzyńskiej z przełomu XIV i XV wieku, funkcjonującej na styku interesów Korony Polskiej i zakonu krzyżackiego.

Elitom intelektualnym, utrzymującym się z piśmiennictwa, poświęcone są natomiast dwa teksty, a mianowicie: Stanisława A. Sroki (Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego) i Bogdany Petryszak (Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie). Krakowski historyk, przybliżając nam bardziowskich kopistów i miniaturzystów ksiązek, pokazał, że także małe miasta były ośrodkami życia intelektualnego. Z kolei lwowska badaczka, prezentując kariery notariuszy publicznych we Lwowie w XIV—XVI wieku, podkreśliła, że nie tylko należeli oni do elity miasta, ale też, że pełnienie tej funkcji dawało duże możliwości rozwinięcia kariery urzędniczej.

Tematyce Rusi Czerwonej poświęcono jeszcze dwa artykuły. W pierwszym z nich, autorstwa Marty Żuk (Instytut Ukrainoznawstwa NAN Ukrainy), przedstawiono ocenę osoby księcia Władysława Opolczyka, uznawanego w historiografii ukraińskiej za ostatniego samodzielnego władcę Rusi Halickiej, dokonaną przez klasyka historiografii ukraińskiej — Mychajłę Hruszewskiego. W drugim Janusz Szyszka (Instytut Historii PAN w Krakowie) skrupulatnie uporządkował hipotezy i fakty dotyczące kształtowania się struktur administracyjnych w ziemi lwowskiej od czasów Kazimierza Wielkiego do końca XV wieku.

Tom zamykają trzy artykuły historyków lubelskich (Instytut Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej) dotyczące późnośredniowiecznych i nowożytnych elit chłopskich i małomiasteczkowych. Małgorzata Kołacz-Chmiel nakreśliła kariery finansowe kmieci z podlubelskiej wsi Konopnica, produkujących na zbyt oraz inwestujących we własne gospodarstwa. Z kolei Grzegorz Jawor na przykładzie Lubyczy Królewskiej w ziemi bełskiej przedstawił dzieje tamtejszego kniazostwa i jego posiadaczy, którzy przez kilka stuleci (XV—XIX wiek) skutecznie bronili przywilejów i wolności wynikających z lokacji wsi na prawie wołoskim. Natomiast Maciej Kordas, opisując miasteczko Kamionka w ziemi lubelskiej, zaprezentował elitę małego miasta na przełomie średniowiecza i czasów nowożytnych.

Na okładce: zamek w Chocimiu
Fot. *Jerzy Sperka*

Redaktorzy
Agnieszka Plutecka
Michał Siudak

Redaktor techniczny
Barbara Arenhövel

Korektor
Lidia Szumigala

Skład i łamanie
Alicja Załęcka

Copyright © 2011 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISSN 2080-492X

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 150 + 50 egz. Ark. druk. 15,0 + 3 wkł. Ark.
wyd. 19,5. Papier offset. kl. III, 90 g

Cena 26 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław